

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Julia Lundeén Lindberg

Barnfridsbrottet – ett illusoriskt skydd eller ett kraftfullt verktyg?

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Marie Göransson

Termin: VT 2022

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
1 INLEDNING	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Syfte och frågeställningar	5
1.3 Avgränsning	5
1.4 Metod och material	6
1.5 Forskningsläge	8
1.6 Disposition	8
2 BARN SOM UPPLEVER VÅLD	9
2.1 Förkomsten av barn som upplever våld eller andra brottsliga handlingar	9
2.2 Konsekvenser för barnet	9
2.3 Barnets strategier för att undvika våld	10
3 BARNFRIDSBROTTET I TEORIN	12
3.1 Syftet med att införa ett barnfridsbrott	12
3.2 Förutsättningar för ansvar	13
3.2.1 Gärningen ska utgöra ett grundbrott	13
3.2.2 Närstående	14
3.2.3 Bevitnande	15
3.2.4 Krav på subjektiv täckning	16
3.3 Legalitetsprincipens betydelse för bestämmelsens utformning	16
4 TILLÄMPNINGEN AV BARNFRIDSBROTTET	18
4.1 Rättsfallsstudiens genomförande	18
4.2 Resultaten av rättsfallsstudien	18
4.2.1 Krav som ställts på bevitnande	18
4.2.1.1 Var barnen har befunnit sig	19
4.2.1.2 Barn som sover	20
4.2.1.3 Barns reaktioner under och efter en våldshändelse	20

4.2.2	Grundbrottets betydelse gällande bevitnandet	21
4.2.3	Barnförhör relaterat till utgången i målet	22
4.2.3.1	Bifallna åtal	22
4.2.3.2	Ogillade åtal	23
5	ANALYS	24
5.1	Bestämmelsens syfte	24
5.2	Tillämpningen i praktiken samt effekterna	24
6	AVSLUTANDE KOMMENTARER	28
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	29
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	32

Summary

The criminalization of letting children witness violence or other crimes in Section 4, Chapter 3 in the Swedish Criminal Code is a relatively new offence as it came into force on 1 July 2021. The legislator's intention with this provision was to draw attention to children living in environments where violence and other criminal acts occur. Research shows that children who experience domestic violence are particularly vulnerable to serious psychological consequences, both short-term and long-term. The legislative proposal was welcomed and most of the consultation instances were in favor of the introduction of criminalization. However, there were some who felt that the construction of the offence could pose some problems in practice, particularly regarding the witnessing element. There was concern that the concept was too narrow and that some children would therefore be excluded from the legal provision.

Despite this criticism, the legislator chose to use the concept of witnessing, which means that the child must see or hear the criminal act in order for criminal liability to arise. The aim of the essay is therefore to investigate whether the criterion of witnessing constitutes an obstacle to the practical implementation of the legal provision and the possibility for children who have witnessed violence to have their voices to be heard. The essay is based on a case study to investigate how courts have chosen to interpret the concept of witness and whether children are given the opportunity to be heard. The case study shows that the courts interpret the concept differently, which means that there is no uniform application of the law and that some of the children's rights are not considered. Hearing children are important to establish what they may have experienced, but hearings can also put pressure on the child to talk about their experiences as the legislation requires this. The concept of witnessing is an obstacle to obtain a conviction and that the powerful tool the legislation was intended to be seems to have limited effect.

Sammanfattning

Barnfridsbrottet i 4 § 3 kap. BrB är ett relativt nytt brott i svensk lagstiftning då det trädde i kraft 1 juli 2021. Lagstiftarens avsikt med bestämmelsen var att uppmärksamma barn som lever i miljöer där våld och andra brottsliga gärningar förekommer och låta deras röster höras genom hela den rättsliga processen. Forskning visar att barn som upplever våld mellan närstående är särskilt skadligt för barnet och de riskerar att drabbas av allvarliga psykiska konsekvenser, både kortsiktiga och långsiktiga. Lagförslaget var välkomnat och de flesta remissinstanser var positiva till införandet av barnfridsbrottet. Det fanns dock vissa som menade att brottets konstruktion skulle kunna innebära en viss problematik vid den praktiska tillämpningen, särskilt vad gäller rekvisitet ”bevittna”. Det fanns en oro att begreppsvalet var alldeles för snävt utformat och att vissa barn därför skulle falla utanför straffbestämmelsen.

Lagstiftaren valde trots kritiken att använda sig av begreppet bevittna vilket innebär att barnet måste se eller höra den brottsliga gärningen för att straffansvar ska aktualiseras. Syftet med uppsatsen är därför att utreda huruvida rekvisitet ”bevittna” utgör ett hinder för bestämmelsens genomslag i praktiken och möjligheten för barn som bevittnat våld att få sin röst hörd. I uppsatsen har det gjorts en rättsfallsstudie för att undersöka hur domstolarna har valt att tolka begreppet bevittna samt om barn ges möjligheten att komma till tals. Av rättsfallsstudien framgår att domstolarna tolkar begreppet olika vilket innebär att det inte blir en enhetlig rättstillämpning och att vissa barn faller mellan stolarna. Barnförhör får stor betydelse för att fastställa vad barn kan ha upplevt men det sätter även press på barnet när det kommer till att denne måste berätta om sina upplevelser på det sätt som bestämmelsen kräver. Det är tydligt att begreppet bevittna utgör ett hinder för att avge en fällande dom och att det kraftfulla verktyg bestämmelsen var tänkt att bli verkar ha fått begränsad effekt.

Förkortningar

Art.	Artikel
Dir.	Kommittédirektiv
BO	Barnombudsmannen
BrB	Brottsbalken (1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
FN	Förenta nationerna
HD	Högsta domstolen
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
Prop.	Regeringens proposition
SCB	Statistiska centralbyrån
SoL	Socialtjänstlagen (2001:453)
SOU	Statens offentliga utredningar

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Länge har det debatterats om hur våld i nära relationer ska stoppas och hur stark barns rättsliga ställning egentligen är. Forskning visar att våld inte bara påverkar dem som utsätts, utan att det även påverkar barn som befinner sig i våldets närhet oavsett om de utsatts fysiskt eller inte. Mot bakgrund av detta valde regeringen att tillsätta en utredning för att utreda huruvida det var möjligt att införa ett särskilt brott där det är straffbart att utföra vissa handlingar som bevitnats av ett barn.¹ Utredningen kom fram till att det finns ett behov av att stärka barns rättsliga ställning mot bakgrund av de allvarliga konsekvenserna som drabbar barn som bevittnar våld.² Detta utmynnade i dagens barnfridsbrott som trädde i kraft 1 juli 2021. Under 2021 kom fler än 4 000 anmälningar in och ett flertal åtal har väckts där förövarna även har blivit lagförda.³ För att någon ska kunna dömas för barnfridsbrott krävs att denne företagit en brottslig gärning gentemot en till barnet närstående och den brottsliga gärningen ska även ha bevitnats av barnet. Flera remissinstanser var positiva till införandet av det nya barnfridsbrottet men det fanns vissa som menade att brottets konstruktion skulle medföra att barnfridsbrottet skulle få begränsad räckvidd i praktiken, särskilt vad gäller kravet på bevitnande.

Detta ger upphov till funderingar kring om införandet av det nya barnfridsbrottet verkligen har fått effekt och ger barn den rättsliga ställning som lagstiftaren ville lyfta fram, eller om det endast är ett tandlöst försök att belysa ett problem som länge funnits men som ingen tagit tag i.

---

¹ Dir. 2018:48 s. 8.

² SOU 2019:32.

³ Statistik hämtad från BRÅ.

1.2 Syfte och frågeställningar

Barnfridsbrottet är ett relativt nytt brott och det finns ännu inga avgöranden från högsta instans där underrätterna kan söka vägledning. Som ovan nämnts har flera remissinstanser påpekat en problematik med rekvisitet ”bevittna” och att det kan få betydelse för bestämmelsens genomslag. Syftet med uppsatsen är därför att utreda huruvida kravet på att barnet ska ha bevittnat en brottslig gärning utgör ett hinder för rättstillämparen att avge en fällande dom och om lagstiftarens avsikt med bestämmelsen kan anses stå i överensstämmelse med den praktiska tillämpningen i domstolarna. I uppsatsen kommer bestämmelsens utformning vad gäller kravet på bevittnande att undersökas. Slutligen kommer det även undersökas huruvida lagstiftningen har fått effekt och kan tänkas få genomslag i praktiken.

För att uppfylla syftet med uppsatsen kommer följande frågeställningar att besvaras:

- Vad vill lagstiftaren uppnå med lagändringen?
- Är den praktiska tillämpningen i domstolarna gällande barnfridsbrottet och begreppet bevittna i överensstämmelse med lagstiftarens avsikt?
- Utgör begreppet bevittna ett hinder för barnfridsbrottets genomslag och dess tillämpning i praktiken?

1.3 Avgränsning

Barn som faller offer för brott kommer ofta i kontakt med andra viktiga samhällsfunktioner såsom socialtjänst och polis. Uppsatsen kommer dock inte fokusera på socialtjänstens arbete eller SoL, även om det hade varit intressant att belysa barnfridsbrottet ur det perspektivet och vilka insatser som kan göras för att skydda barn som bevittnar våld och andra brott.

Ett barn som bevittnat brott mot en närstående blir nu föremål för en rättsprocess där hänsyn ska tas till barnet och barnets bästa. Även om det hade varit relevant att belysa processrättsliga aspekter och hur en rättsprocess mot en närstående påverkar ett barn kommer det falla utanför uppsatsens område.

Vad gäller bestämmelsen och dess utformning har vissa avgränsningar gjorts. Uppsatsens fokus ligger främst på rekvisitet ”bevittna” i 4 kap. 3 § BrB då det har uppmärksammats en möjlig problematik avseende valet av begreppet. Därför kommer heller inte ersättningsanspråk och påföljdsval benämnas ytterligare.

1.4 Metod och material

För att uppfylla syftet med uppsatsen har både rättsdogmatisk- och rättssociologisk metod använts. Uppsatsen utgår från både ett rättutvecklande- och kritiskt perspektiv. Först kommer den rättsdogmatiska metoden användas för fastställandet av gällande rätt. Denna metod utgör endast en liten del av uppsatsen då syftet med uppsatsen inte är att fastställa vad som är gällande rätt eller hitta lösningen på ett rättsligt problem genom tillämpning av en rättsregel. Den rättsdogmatiska metoden utmärker sig på så sätt att utgångspunkten för att fastställa gällande rätt är att söka sig till de allmänt accepterade rättskällorna, vilka är rättspraxis, lagförarbeten samt viss doktrin.⁴ Rättskällorna kommer därför användas för att utröna vad som är lagstiftarens avsikt med bestämmelsen och hur den är tänkt att tillämpas.

Uppsatsen kommer främst utgå från den rättssociologiska metoden då syftet med uppsatsen är att undersöka relationen mellan rätt och samhälle och vad resultatet av den nya regleringen är och vilka konsekvenserna blir. Rättssociologin blir till rättsvetenskap då den beskriver hur samhällsliga förhållanden påverkar rättsbildning och är en empirisk vetenskap som

---

⁴ Kleineman (2018), s. 21.

utmärker sig på så sätt att den studerar rättsbildningen men med samhällsvetenskapliga metoder.⁵ Den rättsdogmatiska metodens syfte är att fastställa vad som är gällande rätt vid ett givet samhällsproblem och utgår från att verkligheten överensstämmer med det som rättsreglerna föreskriver. Den rättssociologiska metoden använder också begreppet gällande rätt men begreppets innebörd är inte densamma. Ur ett rättssociologiskt perspektiv innebär gällande rätt att det är den rätt som faktiskt tillämpas oberoende av vad lagen eller rättskällorna säger.⁶

För den empiriska undersökningen har totalt 30 avgöranden analyserats, två från hovrätten och resterande från tingsrätterna. Avgörandena har funnits tillgängliga i Bisnode InfoTorg juridiks söktjänst. Sökordet har varit ”barnfridsbrott” och det enda filtret som användes var ”avgöranden”. De avgöranden som används är mål där domstolen i sak har prövat huruvida den tilltalade gjort sig skyldig till barnfridsbrott eller inte. Därefter har det gjorts ett urval där domstolen prövat rekvisitet ”bevittna”, avgöranden där åtalet brustit i andra rekvisit har således inte undersökts. Totalt sett har cirka 100 avgöranden lästs men ett urval har sedan gjorts mot bakgrund av avgöranden där domstolarna har fört ett resonemang kring begreppet bevittna, därav är det 30 som är med i undersökningen.

Övrigt material som använts i uppsatsen är främst förarbeten men även viss litteratur har förekommit. Det finns ännu ingen doktrin på området som beskriver barnfridsbrottet och dess tillämpning och annan litteratur har därför fått användas vad gäller att fastställa barnets upplevelser av att bevittna våld och dess konsekvenser. Det finns heller inga vägledande avgöranden då de avgöranden som finns att tillgå endast avgjorts i underrätterna. Konsekvenserna blir därför att även om underrätterna har ett visst synsätt på hur man ska tolka begreppet bevittna är det möjligt att hela systemet omkullkastats vid ett avgörande från HD.

---

⁵ Hydén (2018), s. 209.

⁶ Ibid., s. 210.

1.5 Forskningsläge

På barnfridsbrottets område finns det ingen specifik forskning kring bestämmelsens genomslag eller om de problem som kan tänkas uppdagas vid den praktiska tillämpningen. Det finns heller ingen juridisk doktrin på området där ämnet behandlats. Den forskning som finns att tillgå behandlar konsekvenserna som följer för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar mellan två närstående.⁷ Viss forskning har även gjorts kring begreppet bevittna och det faktum att barns upplevelser kan se olika ut, Överilen och Hydén anser exempelvis att begreppet uppleva är att föredra framför bevittna.⁸ I och med avsaknaden av forskning kring barnfridsbrottet är det högst aktuellt att undersöka bestämmelsens genomslag.

1.6 Disposition

Inledningsvis följer en kunskapsöversikt som består av två delar. I den första delen redogörs kort för hur många barn som uppskattningsvis bevittnar våld mellan två närstående och vilka konsekvenser det får för barnet. Avsnittet syftar till att upplysa läsaren om varför barn som bevittnar brott riskerar att lida allvarliga konsekvenser. I den andra delen redogörs för motiven till införandet av barnfridsbrottet samt hur bestämmelsen tillämpas, detta för att läsaren ska få en förståelse för bestämmelsens utformning.

Därefter följer ett avsnitt om den praktiska tillämpningen i domstolarna och resultatet av den empiriska undersökningen presenteras. Studien syftar till att upplysa om de tillämpningssvårigheter som rekvisitet bevittna för med sig och hur domstolarna valt att tolka begreppet. Avslutningsvis besvaras frågeställningarna mot bakgrund av resultatet i rättsfallsstudien och övrigt material. I samband med detta presenteras en analys och reflektion av det genomgångna materialet som sedan resulterar i en slutsats.

---

⁷ Jfr Almqvist m.fl. (2019) och Renner och Slack (2006).

⁸ Överilen och Hydén (2007).

2 Barn som upplever våld

2.1 Förkomsten av barn som upplever våld eller andra brottsliga handlingar

Det har uppskattats att det totalt sett finns ungefär 2,2 miljoner barn i Sverige.⁹ Flera studier visar att ungefär vart tionde barn någon gång upplevt våld mellan två närstående.¹⁰ I den senaste nationella kartläggningen avseende våld mot barn uppgav 14 procent av barnen att de någon gång upplevt våld mellan två föräldrar eller en annan närstående i familjen, våldet avsåg både psykiskt och/eller fysiskt våld. Åtta procent hade även upplevt att en förälder använder fysiskt våld mot en annan förälder, varav tre procent hade upplevt upprepat fysiskt våld.¹¹

Även om flera studier har gjorts avseende barns utsatthet gällande våld mellan två närstående får det antas att det finns ett stort mörkertal och att det är svårt att upptäcka utsatthet. I en studie som gjorts uppgav mindre än tio procent att de någon gång berättat för socialtjänsten att de antingen bevittnat eller själva blivit utsatta för våld av en närstående.¹²

2.2 Konsekvenser för barnet

Barn som utsätts för att bevittna våld mellan två närstående riskerar att lida allvarliga konsekvenser. När barn bevittnar våld eller övergrepp mot en förälder känner sig barnet ofta skyddslöst och känslomässigt övergiven då barnet förlorar båda sina föräldrar eftersom en blir en angripare och den andre ett utsatt offer.¹³ Enligt viss forskning kan det vara mer skadligt för

---

⁹ Enligt SCB:s officiella statistik fanns år 2021 totalt 2 198 240 barn i Sverige.

¹⁰ Gilbert m.fl. (2009).

¹¹ Jernbro och Jansson (2017), s. 23.

¹² Annerbäck m.fl. (2010).

¹³ Broberg m.fl. (2011), s. 11.

barnet psykiskt att uppleva våld än att själv bli utsatt och det går därför inte att säga vilket typ av våld som är skadligast för barnet. Barnen är ofta i närheten av den våldsamma situationen och det är därför svårt att betrakta barnet som ett vittne då de känner, ser, hör och agerar utifrån situationen så som de uppfattar den.¹⁴ För vissa barn som varken ser eller hör våld men vet om att det sker, kan detta vara lika skrämmande då avsaknad av ljud skapar en rädsla för att den ena föräldern dödas.¹⁵

Viss forskning visar att barn som upplevt våld i hemmet riskerar att utveckla en rad psykiska symptom vilka kan få negativa effekter på barnets hälsa och utveckling. Det har i flera studier visats att dessa barn löper högre risk att drabbas av posttraumatisk stress, men det är även vanligt att barnet utvecklar beteendestörningar som visar sig genom ett utåtagerande och våldsamt beteende.¹⁶ Studier visar även att barn som bevittnar våld riskerar att drabbas av långsiktiga konsekvenser, som exempelvis att i vuxen ålder utsätta andra för våld eller själv bli utsatt.¹⁷

2.3 Barnets strategier för att undvika våld

Forskning visar att barn som upplever våld mellan två närstående utvecklar strategier både innan, under och efter perioder av våld. Före en våldsepisod är det vanligt att barnet vidtar handlingar som syftar till att förebygga och dämpa eventuellt våld. Ofta lär sig barn som lever med våld i hemmet att tyda såväl subtila signaler som konkreta tecken på att våld är på gång.¹⁸

Under en våldssituation kan barnet vidta flera olika strategier då våldet i sig och hotet om våld är skrämmande för många barn. Barnet kan använda olika strategier vid olika typer av våld. För de barn som upplever grovt våld är

---

¹⁴ Överilen (2012), s. 171.

¹⁵ Överilen och Hydén (2007) s. 17.

¹⁶ Almqvist m.fl. (2019), s. 127.

¹⁷ Renner och Slack (2006).

¹⁸ Överilen (2012), s. 97.

den vanligaste strategin att dra sig undan, vilket i sig är ett handlande. Att låsa in sig på rummet eller lyssna på hög musik kan också vara ett handlande och en strategi på samma sätt som om barnet väljer att vara närvarande vid våldet. Även om barn väljer strategier för att stänga ute ljudet är det sällan som det går, säkrast för barnet är att lämna hemmet vilket ofta inte är ett alternativ för barnet.¹⁹ Barn som upplever mindre grovt våld försöker ofta gå emellan föräldrarna, både fysiskt och verbalt, trots att de är medvetna om att de själva riskerar att utsättas för våld. Studier visar att för barn som ingriper i en våldssituation är rädslan för att en närstående ska skadas eller dödas större än rädslan för att själv bli skadad.²⁰

---

¹⁹ Överilen och Hydén (2011), s. 22.

²⁰ Överilen (2012), s. 114.

3 Barnfridsbrottet i teorin

3.1 Syftet med att införa ett barnfridsbrott

Regeringen ansåg mot bakgrund av den forskning som finns gällande barn som bevittnar våld att det var av särskild vikt att barnets rättsliga ställning uppmärksammas, det krävdes därför ett utökat skydd för barn som befinner sig i våldsamma miljöer för att möjliggöra detta. De barn som bevittnat våld eller andra brottsliga handlingar mellan närstående kan som ovan nämnts utveckla symptom som ångest, nedstämdhet, beteendeproblem och posttraumatisk stress. Barns anknytning till föräldrarna kan även skadas då barnet kan känna sig skyddslös och känslomässigt övergivet i de fall en förälder angriper den andra föräldern.²¹

År 2020 blev FN:s konvention om barnets rättigheter, fortsättningsvis barnkonventionen, en del av svensk lag. Det innebär att domstolar och andra rättstillämpare ska beakta de rättigheter som medföljer av barnkonventionen. Enligt art. 12 har barnet rätt att bilda och uttrycka sina åsikter samt få dem beaktade i alla förhållanden som påverkar denne. För att denna rätt ska tillvaratas krävs därför att barnet har rätt att bli hörd antingen direkt i domstol eller genom en företrädare.²² Barnets åsikter ska tillmätas betydelse bland annat i förhållande till barnets ålder och mognad, denna rätt gäller oavsett hur gammalt barnet är.²³

I proposition till barnfridsbrottet lyfts det fram att barn som bevittnar våld har ett begränsat skydd ur ett straffrättsligt perspektiv. Det fanns tidigare ingen straffrättslig bestämmelse som uttryckligen tog sikte på barn som bevittnat våld och andra brott. Då barn inte fick ställning som målsägande kunde föräldrarna förhindra barnet från att höras i förundersökning eller

---

²¹ Prop. 2020/21:170 s. 15.

²² Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 p. 15.

²³ Ibid., p. 21.

rättegång, vilket strider mot barnkonventionen där barnets rätt att höras och synliggöras är en stark princip.²⁴

Visserligen finns en straffskärpningsgrund i 29 kap. 2 § p. 8 BrB vilken medför att ett brott som varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i förhållande till en närstående person ska beaktas som en försvårande omständighet vid straffvärdebedömningen. Avsikten med införandet av denna reglering var att markera att brott som begås mot barn som är närstående till gärningspersonen ska medföra skärpta straff då barnet riskerar att berövas sin trygghet. Detta gäller även barn som bevittnar våld mellan närstående.²⁵ Andra åtgärder har också funnits som att ett barn som bevittnar våld har rätt till brottskadeersättning från staten.²⁶ Regeringen menade dock att dessa åtgärder inte var tillräckliga. För att ersättning ska aktualiseras krävs att barnet som bevittnar brott uppmärksammas i ett tidigt skede i utredning, vilket är något som kan förhindras av vårdnadshavare.²⁷

3.2 Förutsättningar för ansvar

Enligt 4 kap. 3 § BrB döms den som har begått en brottslig gärning som utgör något av de nedan uppräknade brotten, för barnfridsbrott om gärningen bevittnats av ett barn som är närstående eller tidigare närstående till både den som begår gärningen och den som gärningen begås mot.

3.2.1 Gärningen ska utgöra ett grundbrott

Det är inte alla typer av straffbara gärningar som har bevittnats av ett barn som leder till att förövaren även har gjort sig skyldig till barnfridsbrott. För att någon ska kunna dömas för barnfridsbrott krävs att något av de uppräknade brotten i paragrafen förövats, det rör sig främst om gärningar

---

²⁴ Prop. 2020/21:170 s. 15.

²⁵ Prop. 2002/03:53 s. 71.

²⁶ Brottskadelagen (2014:322).

²⁷ Prop. 2020/21:170 s. 16.

som brott mot liv och hälsa enligt 3 kap. BrB, brott mot frihet och fred, 4 kap. BrB, sexualbrott, 6 kap. BrB samt skadegörelsebrott, 12 kap. BrB. För att någon ska fällas till ansvar för att ha låtit ett barn bevittna ett sådant brott måste alltså grundbrottet vara styrkt på det sätt som krävs i en brottmålsrättegång. Uppräkningen av de brott som kan leda till att en förövare döms för barnfridsbrott är uttömmande, även försök till dessa gärningar är straffbara. De gärningar som tas upp i brottskatalogen avser typiskt sett sådana gärningar som förövas i nära relationer och som barnet normalt sett förstår innebörden av. I och med uppräkningsav brott som kan föranleda straffansvar behöver det inte göras en prövning i det enskilda fallet om ett brott särskilt har skadat barnet på ovan nämnda sätt.²⁸

3.2.2 Närstående

En ytterligare förutsättning för att straffansvar ska utgå är att barnet är närstående eller tidigare närstående till både den som utfört den brottsliga gärningen och den som har blivit utsatt. Det finns för närvarande ingen enhetlig definition i BrB av hur begreppet närstående ska förstås och vilka som ingår i närståendekretsen, i förarbetena säger man att viss ledning får hämtas i straffbestämmelsen gällande grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning, 4 kap. 4 a § BrB. Det är dock av yttersta vikt att begreppet närstående tolkas från barnets perspektiv gällande vem som är att se som närstående.²⁹ Definitionen av vem som är närstående enligt bestämmelsen om fridskränkning är den som gärningspersonen har haft eller har ett förhållande med och att de har bott tillsammans.³⁰ Sett utifrån ett barns perspektiv kan således en närstående vara någon som barnet har bott tillsammans med som exempelvis en förälder, ett syskon eller en styvförälder. Men det kan även finnas andra personer i kretsen av närstående som barnet har en stark känslomässig anknytning till och som har fungerat

---

²⁸ Prop. 2020/21:170 s. 27.

²⁹ Ibid., s. 21.

³⁰ Prop. 1997/98:55 s. 132.

som en omsorgsperson för barnet i vardagen, t.ex. en mor- eller farförälder.³¹

3.2.3 Bevittnande

En grundläggande förutsättning för att någon ska kunna dömas för barnfridsbrott är att grundbrottet har bevittnats av ett barn som gärningspersonen är närstående till. Begreppet bevittna har använts i ett flertal andra bestämmelser och anses vara ett väletablerat juridiskt språkbruk som innebär att någon ser eller hör något.³² I och med att bevitnandet ställer krav på att barnet har uppfattat delar av händelseförloppet räcker det inte med att barnet ser följderna av en gärning, såsom omkullvälta möbler eller skador på en närstående. Även upplevelser om att våld är på gång faller utanför begreppet bevittna. För att kravet på bevitnande ska anses uppfyllt krävs således att barnet antingen sett eller hört något moment i gärningen som gör den straffbar. Vad barnet ska ha upplevt för att bevitnandet ska anses vara uppfyllt är beroende av vilket grundbrott som begåtts. Barnet behöver dock inte befinna sig i samma rum eller ens på samma plats som gärningspersonen eller den som blir utsatt. När barnet själv vidtar åtgärder för att slippa bevittna brottet men fortfarande stannar kvar i hemmet, kan det många gånger ha ansetts bevittnat händelsen eller i varje fall dess inledande skede genom att höra den.³³

I propositionen framhålls att barnet inte behöver ha någon insikt i huruvida ett brott som begåtts inryms i bestämmelsens brottskatalog, barnet behöver heller inte ha förmågan att ge uttryck för sina upplevelser. Det gör att även mycket små barn så som spädbarn kan anses ha bevittnat en brottslig gärning. Ett barn kan bilda åsikter väldigt långt ner i åldrarna och det gör att åsikter som ett barn kan ha inte behöver kunna förmedlas via språk utan det finns andra sätt att fastställa ett barns åsikt, som till exempel via lek,

---

³¹ Prop. 2020/21:170 s. 21.

³² Prop. 2002/03:53 och prop. 2012/13:10 s. 99.

³³ Prop. 2020/21:170 s. 24.

kroppsspråk och teckningar som barnet ritat. Om det i ett enskilt fall inte är möjligt för ett barn att uttrycka sin åsikt ska barnet få hjälp att klargöra sin åsikt, så långt det är möjligt. Det framhålls även att det är upp till rättstillämpningen att avgöra var gränsdragningen ska gå vad gäller rekvisitet bevittna.³⁴

3.2.4 Krav på subjektiv täckning

Enligt 1 kap. 2 § BrB ska en gärning begås med uppsåt om ingenting annat är föreskrivet. För straffansvar gällande barnfridsbrott krävs att brottet som barnet bevittnat begåtts med uppsåt. Det måste föreligga uppsåt både till grundbrottet och gentemot att det har funnits ett barn i närheten som bevittnat den brottsliga gärningen. För straffansvar räcker det att gärningen begåtts med likgiltighetsuppsåt, vilket innebär att det räcker att gärningspersonen har insett att det finns en påtaglig risk för att barnet bevittnar händelsen men att denna risk inte är något som får personen att avhålla sig från att utföra handlingen.³⁵

3.3 Legalitetsprincipens betydelse för bestämmelsens utformning

Något som särskilt måste tas i beaktande när ny lag ska instiftas är legalitetsprincipen, den innebär generellt att inget straff får ådömas utan direkt skrivelse i lag. Legalitetsprincipen fungerar som en garanti för rättssäkerhet då den bland annat ställer krav på förutsebarhet och tydlighet. Vad gäller obestämdhetsförbudet finns det vissa bestämmelser där det finns viss otydlighet vilket till exempel beror på vaga eller otydligt avgränsade termer men det i sig innebär inte att den strider mot legalitetsprincipen då språket ofta är obestämt.³⁶

---

³⁴ Prop. 2020/21:170 s. 25.

³⁵ Ibid, s. 27.

³⁶ Asp, Ulväng, Jareborg (2013), s. 46 f.

I utredningen som ligger till grund för lagförslaget förekom en diskussion huruvida begreppet bevittna eller uppleva skulle användas i bestämmelsen, utredningen föredrog dock begreppet bevittna på grund av legalitetsskäl.³⁷ Flera remissinstanser riktade kritik mot detta och menade att bestämmelsens räckvidd var något för snäv. Bland annat menade Rädda Barnen att det är lämpligare att använda sig av begreppet uppleva då barn registrerar våld med både syn-, hörsel- och känselintryck och att det kan vara minst lika skrämmande att känna något som att se eller höra det.³⁸ IVO ansåg att barn som utarbetat strategier för att undvika att se eller höra våld riskerar att inte skyddas av straffbestämmelsen eftersom förövare kan välja att avskärma barnet exempelvis genom att låta sätta på hörlurar för att på så sätt förhindra att barnet hör något, vilket gör att de faller utanför bestämmelsen.³⁹ I och med att barn kan uppleva saker med fler sinnen än syn och hörsel ansågs begreppet bevittna således vara ett för snävt begrepp och att tillämpningsområdet behöver utvidgas för att bestämmelsen ska få räckvidd och bli ett faktiskt skydd. BO menade även att det kan komma att bli aktuellt att se över lagstiftningen efter en viss tid vilket skulle kunna aktualisera vissa ändringar, bland annat gällande rekvisitet ”bevittna”.⁴⁰

Regeringen ansåg dock att begreppet uppleva är att frångå legalitetsprincipen, då det ställs höga krav på att ett straffbud är tydligt avgränsat. Det ansågs att det var att föra det för långt att låta alla typer av upplevelser medföra ett straffansvar.⁴¹

---

³⁷ SOU 2019:32 s. 195.

³⁸ Rädda Barnen, s. 3.

³⁹ IVO, s. 2.

⁴⁰ BO, s. 2.

⁴¹ Prop. 2020/21:170 s. 23 f.

4 Tillämpningen av barnfridsbrottet

4.1 Rättsfallsstudiens genomförande

I den empiriska undersökningen har 30 avgöranden valts ut där barnfridsbrottet prövats.⁴² Undersökningen har enbart fokuserat på huruvida rekvisitet bevittna antingen brustit eller lett till bifall, i dessa avgöranden har det totalt sett förekommit 57 åtalspunkter gällande barnfridsbrott. Av dessa har det i 21 åtalspunkter brustit i rekvisitet avseende bevitnande, vilket innebär att cirka 35 procent av åtalspunkterna har ogillats. Domarna har granskats utifrån några utvalda frågeställningar. Syftet med undersökningen har varit att få en överblick över hur rättstillämpningen ser ut avseende barnfridsbrottet och hur domstolarna tolkat begreppet bevittna.

De frågor som har ställts till det empiriska materialet är om barnets ålder har någon betydelse (1), vilka krav som ställs på bevitnandet (2), om grundbrottet har någon betydelse i förhållande till kravet på bevitnande (3), samt i vilken utsträckning barnförhör har hållits och vilken betydelse det får för utgången i målet (4).

4.2 Resultaten av rättsfallsstudien

4.2.1 Krav som ställts på bevitnande

Kravet på att barnet ska ha bevitnat den brottsliga gärningen är som ovan nämnts en grundläggande förutsättning för att överhuvudtaget kunna döma en förövare för barnfridsbrott. I de avgöranden där åtalet för barnfridsbrott ogillats har det brustit i bevitnanderekvisitet. Anledningen till att bevitnandet inte har kunnat styrkas har varierat.

---

⁴² Se avsnitt 1.4 om metod och material angående hur avgörandena valts ut.

4.2.1.1 Var barnen har befunnit sig

I studien förekommer 54 barn, av dessa har 38 barn befunnit sig i samma rum där en närstående utsatts för en brottslig gärning. I ett fall har det kunnat styrkas att två av totalt fyra barn befunnit sig i mammans direkta närhet och har således bevittnat den misshandel hon utsatts för. Gällande de två andra barnen gick det inte att styrka att någon av dem vare sig sett eller hört den brottsliga gärningen då de befann sig på ovanvåningen i ett sovrum. Barnen som befunnit sig på ovanvåningen hade upplevt att våld och bråk var på gång vilket gjorde dem rädda och oroliga, detta framkom i barnförhör med barnen. Det kunde dock inte styrkas att något av barnen hört gärningarna då de valt att stanna i sovrummet för att de inte ville se mer av händelseförloppet.⁴³ Även i två andra fall ansågs det inte styrkt att barnen bevittnat gärningen då åtgärder för att skydda barnen från att bevittna händelsen hade vidtagits av den utsatta föräldern, bland annat hade en förälder bett barnet gå upp på sitt rum innan våldet bröt ut.⁴⁴

Även om två syskon befunnit sig i samma rum är det inte säkert att båda ansetts ha bevittnat gärningen. I ett annat fall har endast ett av två barn ansetts bevittna misshandeln trots att de befunnit sig i samma rum. Av uppgifter från föräldrarna har lägenheten öppen planlösning där kök och vardagsrum sitter ihop. Det ena barnet uppgav i barnförhör att det inte kunde se själva misshandeln då något stod i vägen. Tingsrätten fann att det under sådana omständigheter inte kunde vara ställt bortom allt rimligt tvivel att barnet bevittnat händelsen.⁴⁵ I ett annat fall fann tingsrätten att båda barnen bevittnat händelsen då de befann sig på ett loft utan dörr, barnförhör hade hållits med båda barnen men den yngsta som var sex år hade vissa svårigheter att uttrycka sig om det våld denne sett. Trots detta fann tingsrätten att det var ställt bortom allt rimligt tvivel att båda barnen

---

⁴³ Luleå tingsrätt dom 2022-02-21 i mål nr B 62-22.

⁴⁴ Uddevalla tingsrätt dom 2022-04-22 i mål nr B 379-22 och Uppsala tingsrätt dom 2022-04-26 i mål nr B 6240-21.

⁴⁵ Solna tingsrätt dom 2021-11-12 i mål nr B 9182-21.

bevittnat både misshandel och olaga hot på grund av lägenhetens planering.⁴⁶

I ett annat fall befann sig ett barn i ett av sovrummen och kunde därmed inte ha sett gärningen då den skedde i ett annat rum, tingsrätten bedömde dock att barnet svarat på frågorna på ett sådant sätt att slutsatsen kunde dras att barnet hört de brottsliga gärningarna och därmed bevittnat vissa delar av händelseförloppet.⁴⁷

4.2.1.2 Barn som sover

Vad gäller om barnet kan ha bevittnat en gärning när det sover verkar tingsrätterna ha gjort bedömningen att det beror på om barnet vaknar av gärningen eller inte. I ett av fallen ansågs ett spädbarn som befunnit sig i samma rum som misshandeln pågick inte ha bevittnat händelsen då denne låg och sov under tiden misshandeln ägde rum och det gick heller inte att fastställa om barnet vaknat av händelsen eller inte. Det stod dock klart att visst tumult och oväsen bör ha förekommit.⁴⁸ Om det däremot framkommit att barnet vaknat, skrikit och blivit ledsen på grund av den misshandel som skett, har kravet på bevittnande ansetts styrkt.⁴⁹

4.2.1.3 Barns reaktioner under och efter en våldshändelse

Enligt propositionen kan ett barn ge uttryck för och bilda åsikter kring en våldshändelse genom olika typer av handlande under och efter en gärning. I ett fall ansåg tingsrätten att det räckte för att barnet skulle ha bevittnat misshandeln att denne hört den ena föräldern uttala sig om att det gör ont. Barnet hade då reagerat efteråt genom att trösta föräldern.⁵⁰ I ett annat fall ansågs ett barn på två och ett halvt år ha bevittnat misshandeln då denne

---

⁴⁶ Skaraborgs tingsrätt dom 2022-04-14 i mål nr B 792-22.

⁴⁷ Göteborgs tingsrätt dom 2022-02-14 i mål nr B 20051-21.

⁴⁸ Norrtälje tingsrätt dom 2022-03-28 i mål nr B 231-22.

⁴⁹ Luleå tingsrätt dom 2022-02-22 i mål nr B 289-22 och Falu tingsrätt dom 2021-10-29 i mål nr B 3144-21.

⁵⁰ Kalmar tingsrätt dom 2022-02-07 i mål nr B 4606-21.

enligt mammas utsaga följt efter båda föräldrarna mellan rummen och även där tröstade mamman efteråt, vilket av tingsrätten ansågs som att barnet gett uttryck för sina upplevelser, något barnförhör med barnet hade dock inte skett på grund av barnets låga ålder.⁵¹

4.2.2 Grundbrottets betydelse gällande bevitnandet

Av de avgöranden som studerats har grundbrottet med en övervägande majoritet utgjort misshandel, resterande har bestått av olaga hot och grov kvinnofridskränkning. För det fall grundbrottet bevitnats men även riktats mot barnet har tingsrätten funnit att skyddsintresset gällande barnfridsbrottet är tillgodosett när föräldern döms för grundbrottet. Det är därför enligt tingsrätten inte möjligt att bifalla talan för både grundbrottet och barnfridsbrott när det rör sig om en och samma handling.⁵²

Vid ett fall där grundbrottet avsåg misshandel låg ett barn på ett år i en barnvagn som var vänd bort från föräldrarna och kunde därför inte se slaget som rubricerades som ringa misshandel. Tingsrätten ansåg att barnet inte kunde ha bevitnat händelsen just för att det rörde sig om ett enda slag och det ansågs barnet inte ha kunnat höra.⁵³

Där grundbrottet utgjorde olaga hot har tingsrätten i ett fall funnit att det är tillräckligt att barnet uppfattat att någon närstående uttalat sig hotfullt, det krävdes således inte att barnet uppfattat hotet ordagrant utan endast hört högljudda verbala bråk.⁵⁴ I ett annat fall som även det rör olaga hot fann tingsrätten att barnet inte kunde ha ansetts bevitnat den brottsliga gärningen. Barnet hade hört bråk i sovrummet och gått in för att se efter vad som hände. Innan barnet kom in i rummet hade den tilltalade riktat en kniv och uttalat dödshot mot barnets mamma, när barnet sedan kom in i rummet och ifrågasatte vad gärningspersonen gjorde, riktade han kniven mot sig

---

⁵¹ Uppsala tingsrätt dom 2021-12-03 i mål nr B 8125-21.

⁵² Örebro tingsrätt dom 2021-08-31 i mål nr B 2245-21.

⁵³ Linköpings tingsrätt dom 2021-10-11 i mål nr B 3505-21.

⁵⁴ Göteborgs tingsrätt dom 2021-10-28 i mål nr B 14477-21.

själv och hotade med att ta livet av sig. Tingsrätten gjorde bedömningen att det hot som uttalats innan barnet kom in i rummet utgjorde grundbrottet och då händelseförloppet var avslutat var det inte möjligt att barnet bevittnat gärningen.⁵⁵

4.2.3 Barnförhör relaterat till utgången i målet

I de avgöranden som har undersökts förekommer som tidigare nämnts 54 barn. Av dessa barn har 34 blivit förhörda vilket innebär att det återstår 20 barn som inte har fått komma till tals. I de fall barnen inte har blivit förhörda har 12 barns talan lett till bifall även i avsaknad av barnförhör men för åtta andra barn har det inneburit att talan ogillats. Det framgår inte varför vissa barn hörs och andra inte.

4.2.3.1 Bifallna åtal

Även om inget barnförhör hållits innebär inte det per automatik att talan ogillas. I ett flertal fall där det finns en syskonskara med olika åldrar har endast de äldre barnen hörts, i dessa två fall räckte det dock för bifall att de äldsta syskonen förhördes för att föräldrarna skulle dömas för barnfridsbrott även avseende de övriga syskonen då samtliga befann sig i samma rum.⁵⁶ Tingsrätten har även i ett annat fall bifallit talan gällande en syskonskara trots avsaknad av barnförhör avseende ett barn. Alla tre barn befann sig i lägenheten under tiden misshandeln pågick och på grund av lägenhetens planering stod det klart att även det barn som inte blivit hört måste bevittnat delar av gärningen.⁵⁷ Det finns även fall där inget barn har hörts men där tingsrätten ändå ansett att alla tre barn måste ha hört misshandeln, då de befann sig i samma rum som den pågick.⁵⁸

---

⁵⁵ Södertörns tingsrätt dom 2021-10-18 i mål nr B 15961-21.

⁵⁶ Göteborgs tingsrätt dom 2022-03-25 i mål nr B 192-22 och Kalmar tingsrätt dom 2022-03-29 i mål nr B 373-22.

⁵⁷ Göteborgs tingsrätt dom 2022-04-07 i mål nr B 11267-21.

⁵⁸ Södertörns tingsrätt dom 2021-10-26 i mål nr B 15767-21.

4.2.3.2 Ogillade åtal

Vad gäller de åtal som ogillats på grund av avsaknad av barnförhör verkar vissa barn ha befunnit sig i samma rum som gärningarna begicks medan vissa har befunnit sig någon annanstans. I ett fall har ett sexårigt barn inte hörts av vare sig polisen eller socialtjänst vilket ledde till att åtalet ogillades, detta trots att det gick att styrka att barnet befann sig på platsen under tiden då de brottsliga gärningarna begicks. Men i och med avsaknad av utredning kring barnet gick det inte att avgöra vad barnet uppfattat av händelseförloppet.⁵⁹ Även i ett annat fall var det inte möjligt att styrka att ett av två syskon bevittnat våld trots att de befann sig i samma rum då det ena barnet såg på TV. Utredningen i målet var inte tillräcklig för att bevisa att även det barnet bevittnat misshandeln då inget barnförhör hade hållits.⁶⁰

Av två syskon var det endast ett som fick ersättning. Det yngsta barnet som var fem år hade inte hörts utan det var endast det äldre barnet som hade blivit förhörd, vars ålder inte framgår. Det stod klart att femåringen inte kunde ha sett misshandeln då denne befann sig i ett annat rum, men det gick inte att utesluta att barnet hört händelseförloppet då vardagsrummet låg i anslutning till köket där misshandeln skedde. I och med avsaknaden av utredningen kring femåringens upplevelser kunde åtalet inte bifallas trots att tingsrätten skriver att det är högst sannolikt att barnet hört misshandeln och stannade kvar i vardagsrummet på grund av rädsla.⁶¹

---

⁵⁹ Alingsås tingsrätt dom 2022-03-28 i mål nr B 298-22.

⁶⁰ Skaraborgs tingsrätt dom 2022-03-08 i mål nr B 3478-21.

⁶¹ Södertörns tingsrätt dom 2022-03-04 i mål nr B 1541-22.

5 Analys

5.1 Bestämmelsens syfte

Lagstiftarens avsikt med bestämmelsen var att stärka barns rättsliga ställning vilket i sin tur skulle innebära att barn som befinner sig i våldsamma miljöer uppmärksammas. Som ovan nämnts visar forskning att barn som lever i sådana miljöer riskerar att drabbas av såväl kortsiktiga som långsiktiga konsekvenser som riskerar att påverka dem långt upp i vuxen ålder. Rent formellt sett har barns rättsliga ställning stärkts i och med den kriminalisering som gjorts eftersom det nu är straffbart att låta ett barn bevittna en brottslig gärning som företagits av en till barnet närstående. Detta gör att barn aktualiseras tidigare i processen, vilket borde öka möjligheterna att tillvarata deras rättigheter då de nu även får status som målsägande. Barns trygghet och säkerhet är något som ett samhälle borde eftersträva att garantera. Detta är dock till största del en närståendes uppgift att säkerställa, varför det gör det extra angeläget att kriminalisera denna typ av gärning. Frågan är emellertid om lagstiftarens intention med bestämmelsen inneburit en förändring för barn i praktiken.

5.2 Tillämpningen i praktiken samt effekterna

Flera remissinstanser har riktat kritik mot lagförslaget och menat på att rekvisitet ”bevittna” gör att bestämmelsen fått en alldeles för snäv utformning. Vissa barn kan komma att falla mellan stolarna då barnets upplevelser utanför att se och/eller höra en brottslig gärning inte tillmäts någon betydelse, men som trots allt kan vara lika skrämmande för barnet. Det begrepp som i stället föreslås är ”uppleva”, vilket skulle innebära att alla upplevelser kring en brottslig gärning får större betydelse. Av rättsfallsstudien framgår att kraven som domstolarna har ställt på ett bevittnade varierar. I vissa avgöranden förutsätter domstolarna att barnen

bevittnat gärningarna på grund av hur lägenheten är planerad och har de inte kunnat se gärningen har de åtminstone ansetts kunnat höra den. Men i andra fall har det inte kunnat bekräftas att barnen har hört gärningen trots att den har pågått i samma rum som barnet befunnit sig i. Det är tydligt att det är lättare för domstolarna att avgöra om barn bevittnat en gärning om de ser den och således befinner sig i samma rum som gärningspersonen. Det råder större tvivel kring om ett barn endast har hört en gärning och domstolarna verkar bedöma detta på olika sätt. Hur bedömningarna kan skilja sig åt framgår inte klart, en möjlig anledning skulle emellertid kunna vara att domstolarna inte vet hur begreppet bevittna ska tolkas och att lagstiftaren har gett domstolarna ett alldeles för stort tolkningsutrymme. Begreppet bevittna är ett relativt nytt begrepp i förhållande till sammanhang där barn förekommer. Både i den utredning som gjorts och i propositionen sägs att det är ett väletablerat språkbruk inom juridiken att bevittna något men det tar snarare hänsyn till vuxnas perspektiv av att bevittna något och inte ett barns, barn och vuxna kan omöjligen uppleva saker på samma sätt.

I flera av avgörandena har antingen barnen själva eller den utsatta föräldern vidtagit åtgärder för att barnet ska slippa bevittna exempelvis misshandeln. Som IVO framför i sitt remissvar riskerar dessa barn att falla utanför straffbestämmelsens tillämpningsområde och det är precis det som nu har hänt. De barn som drar sig undan för att slippa se eller höra anser domstolarna inte ha bevittnat gärningen, vilket blir problematiskt då forskning visar att barnet ofta uppfattar att något är på gång som känns obehagligt och väljer då att avlägsna sig innan något händer. Straffbestämmelsens skyddsintresse är att skydda de barn som befinner sig i våldsamma miljöer och då är frågan varför dessa barn inte omfattas bara för att de väljer att skydda sig själva. De har fortfarande uppfattat att något allvarligt är på väg att hända och det måste stå klart att de är rädda och påverkas negativt av det som pågår. Även om de vidtar strategier för att undvika att se våldet visuellt går det inte att utesluta att de hör det i någon form.

För att kunna avgöra vad ett barn har bevittnat, spelar barnförhören en viktig roll. I de flesta fall där förhör med barnen har skett har åtalet lett till bifall, vilket ger en indikation på att det är av vikt att fastställa barnens upplevelser för att det ska vara möjligt att ta dessa i beaktande vid tolkningen av bevittnandet. Mot bakgrund av de krav som finns enligt art. 12 i barnkonventionen, att barnet ska ha rätt att komma till tals, krävs det att barnen förhörs om de befunnit sig i hemmet. Trots detta är det inte alla barn i studien som har fått sin rättighet tillgodosedd. Varför det inte har skett i alla mål framkommer inte, men barnets ålder verkar ha viss betydelse. I de fall små barn så som spädbarn förekommer har barnförhör inte kunnat ske med hänsyn till språkutvecklingen. Där det finns en syskonskara med olika åldrar är det oftast det äldre barnet som har hörts. Detta vållar inga problem så länge det går att fastställa av barnets berättelse att övriga syskon också närvarat, men för de fall där det inte går att fastställa blir det problematiskt. I och med att bevittna är ett snävt begrepp ställer det höga krav på att barnförhör hålls och dessutom på ett korrekt sätt så att barnet verkligen får möjlighet att komma till tals och berätta om sina upplevelser. Genom att ändra begreppet till att uppleva skulle det innebära att barnets ordval får mindre betydelse då fokus i stället läggs på vad barnet har upplevt. Det skulle ge ett starkare straffrättsligt skydd för barnet och sätter inte lika stor press på barnet att precisera med vilket sinne denne uppfattade gärningen.

Att lagstiftaren har valt att använda sig av begreppet bevittna kan skapa problem för bestämmelsens genomslag då det blir svårt för domstolarna att ta hänsyn till andra sorters bevittnande än att se och höra. I och med att bevittna något är ett snävt och något oklart begrepp blir det upp till domstolarna att tolka det, vilket gör att det för närvarande inte blir en enhetlig rättstillämpning, särskilt med tanke på att det inte finns något avgörande från HD som är vägledande. Detta är även något som har visats i rättsfallsstudien. Det skulle dock kunna vara så att tolkningen blir för långtgående om begreppet uppleva skulle användas, eftersom det skulle kunna resultera i att legalitetsprincipen inte tillgodoses. Med tanke på lagstiftarens avsikt med bestämmelsen verkar det som att meningen är att

olika tolkningar av bevittnande ska vara möjliga, men att det är upp till rättstillämparen att avgöra på vilket sätt det ska ske. Även det skulle kunna anses strida mot legalitetsprincipen då bestämmelsens nuvarande lydelse är alltifrån tydlig och förutsebar. Ur ett legalitetsperspektiv finns det därför inte något hinder mot att använda sig av begreppet uppleva i stället för att bevittna. Det är möjligt att det finns andra hinder som talar emot att använda begreppet uppleva och att bevittna kan vara att föredra, det har dock inte framkommit något i rättsfallsstudien som ger stöd för detta. Med det sagt finns det därför inga godtagbara argument för att inte använda begreppet uppleva.

6 Avslutande kommentarer

Barnfridsbrottet är en efterlängtd kriminalisering där barnet äntligen får stå i fokus. Teoretiskt sett har barnet fått ett starkare straffrättsligt skydd men det ser annorlunda ut vid den praktiska tillämpningen i domstolarna.

Begreppet bevittna är ett alldeles för snävt begrepp, vilket gör att domstolarna inte tillämpar bestämmelsen på det sätt som är åsyftat enligt lagstiftaren. Av de rättsfall som studerats har visats att flera barn faller mellan stolarna på grund av bestämmelsens utformning. Lagstiftaren menar att det är upp till domstolarna att avgöra hur begreppet ska tolkas och vilka gränser som kan dras för att ett bevittnande ska anses styrkt, vilket gör att risken för att domstolarna tolkar detta på olika sätt ökar markant. Av de avgöranden som granskats har 35 procent ogillats på grund av att bevittnandet inte har ansetts styrkt. Mot bakgrund av detta kan det därför antas att lagstiftaren avsåg ett bättre utfall.

För att bestämmelsen ska få genomslag och den effekt som den har potential till, så borde bestämmelsens ses över och möjligen innehålla begreppet uppleva i stället för bevittna. Om denna ändring sker skulle det troligtvis leda till en mer enhetlig rättstillämpning som i förlängningen skulle ge fler barn upprättelse och ett starkare skydd, vilket även var lagstiftarens avsikt med bestämmelsen. Barnfridsbrottet behöver därmed ändras så att det blir anpassat till verkligheten, först då kommer det att bli det reella och effektiva skydd det är ämnat att vara.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1997/98:55 Kvinnofrid.

Prop. 2002/03:53 Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.

Prop. 2012/13:10 Stärkt stöd och skydd för barn och unga.

Prop. 2020/21:170 Barn som bevittnar brott.

Utredningsbetänkanden

SOU 2019:32 Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mellan närstående samt mot uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord.

Kommittédirektiv

Dir. 2018:48 Skydd för barn som bevittnar våld eller andra brottsliga handlingar och ansvar för uppmaning att begå självmord.

Remissyttranden

Barnombudsmannen 2019-09-05 Yttrande över betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mot närstående, samt uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32).

Inspektionen för vård och omsorg 2019-09-11 Yttrande över betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mot närstående, samt uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32).

Rädda Barnen 2019-09-18 Yttrande över betänkandet Straffrättsligt skydd för barn som bevittnar brott mot närstående, samt uppmaning och annan psykisk påverkan att begå självmord (SOU 2019:32).

Offentligt tryck från organisationer

FN:s kommitté för barns rättigheter, *Allmän kommentar nr 12: Barnets rätt att bli hörd*, CRC/C/GC/12, 2009.

Litteratur

Almqvist, Kjerstin – Norlén, Anna – Tingberg, Björn, *Barn, unga, och trauma. Att uppmärksamma, förstå och hjälpa*, Stockholm: Natur & Kultur 2019.

Annerbäck, E-M– Wingren, G –Svedin, C G, Gustaffson PA, *Prevalence and characteristics of child physical abuse in Sweden – findings from a population-based youth survey*, Volume 99, Issue 8, pages 1229–1236, 2010.

Asp, Petter – Ulväng, Magnus – Jareborg, Nils, *Kriminalrättens grunder*, uppl. 2, Uppsala: Iustus förlag 2013.

Broberg, Anders – Almqvist, Linnéa – Axberg, Ulf – Kjellsdotter Grip, Karin – Almqvist, Kjerstin – Sharifi, Ulrika – K Cater, Åsa – Forsell, Anna – Eriksson, Maria – Iversen, Clara, *Stöd till barn som bevittnat våld mot mamma. Resultat från en nationell utvärdering*, Göteborg: Psykologiska institutionen 2011.

Gilbert, Ruth – Widom Spatz, Cathy – Browne, Kevin – Fergusson, David – Webb, Elspeth – Janson, Staffan, *Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries*, Volume 373, Issue 9657, P68–81, 2009.

Hydén, Håkan, 'Rättssociologi: om att undersöka relationen mellan rätt och samhälle', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red), *Juridisk metodlära*, uppl. 2:1, Lund: Studentlitteratur 2018, s. 209–240.

Jernbro, Carolina – Janson, Staffan, *Våld mot barn 2016*, Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2017.

Kleineman, Jan, 'Rättsdogmatisk metod', i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro (red), *Juridisk metodlära*, uppl. 2:1, Lund: Studentlitteratur 2018, s. 21–46.

Renner, Lynette – Slack Shook, Kristen, *Intimate partner violence and child maltreatment: Understanding intra- and intergenerational connections*, Child Abuse & Neglect, Volume 30, Issue 6, pages 599–617, 2006.

Överilen, Carolina, *Våld i hemmet – barns strategier*, Malmö: Gleerups 2012.

Överilen, Carolina – Hydén, Margareta, *Att tvingas lyssna – hur barn bevittnar pappas våld mot mamma*, Norsk senter for barneforskning, Barn nr 1 2007:9–25.

Elektroniska källor

Brottsförebyggande rådet, Statistik över anmälda barnfridsbrott 2021, <<https://statistik.bra.se/solwebb/action/anmalda/urval/sok>>, hämtad 2022-04-25.

Statistiska centralbyrån, Statistikdatabasen över folkmängd efter civilstånd, ålder, kön och år, <https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START_BE_BE0101_BE0101A/BefolkningNy/table/tableViewLayout1/>, hämtad 2022-04-27.

Rättsfallsförteckning

Hovrätterna

Hovrätten för västra Sverige dom 2021-10-18 i mål nr B 5269-21.

Svea hovrätt dom 2021-11-17 i mål nr B 10800-21.

Tingsrätterna

Örebro tingsrätt dom 2021-08-31 i mål nr B 2245-21.

Solna tingsrätt dom 2021-09-30 i mål nr B 800-21.

Linköpings tingsrätt dom 2021-10-11 i mål nr B 3505-21.

Malmö tingsrätt dom 2021-10-15 i mål nr B 8668-21.

Södertörns tingsrätt dom 2021-10-18 i mål nr B 15961-21.

Södertörns tingsrätt dom 2021-10-26 i mål nr B 15767-21.

Göteborgs tingsrätt dom 2021-10-28 i mål nr B14477-21.

Falu tingsrätt dom 2021-10-29 i mål nr B 3144-21.

Solna tingsrätt dom 2021-11-12 i mål nr B 9182-21.

Uppsala tingsrätt dom 2021-12-03 i mål nr B 8125-21.

Kalmar tingsrätt dom 2022-02-07 i mål nr B 4606-21.

Göteborgs tingsrätt dom 2022-02-14 i mål nr B 20051-21.

Luleå tingsrätt dom 2022-02-21 i mål nr B 62-22.

Luleå tingsrätt dom 2022-02-22 i mål nr B 289-22.

Skaraborgs tingsrätt dom 2022-03-04 i mål nr B 335-22.

Södertörns tingsrätt dom 2022-03-04 i mål nr B 1541-22.

Norrtälje tingsrätt dom 2022-03-08 i mål nr B 231-22.

Skaraborgs tingsrätt dom 2022-03-08 i mål nr B 3478-21.

Göteborgs tingsrätt dom 2022-03-25 i mål nr B 192-22.

Alingsås tingsrätt dom 2022-03-28 i mål nr B 298-22.

Kalmar tingsrätt dom 2022-03-29 i mål nr B 373-22.

Södertörns tingsrätt dom 2022-04-01 i mål nr B1460-22.

Göteborgs tingsrätt dom 2022-04-07 i mål nr B 11267-21.

Skaraborgs tingsrätt dom 2022-04-14 i mål nr B 792-22.

Luleå tingsrätt dom 2022-04-20 i mål nr B 1035-22.

Uddevalla tingsrätt dom 2022-04-22 i mål nr B 379-22.

Luleå tingsrätt dom 2022-04-26 i mål nr B 817-22.

Uppsala tingsrätt dom 2022-04-26 i mål nr B 6240-21.